

UOT 373.2

**MƏKTƏBƏQƏDƏR TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ QRUPLARDA
İDARƏETMƏNİN MÜXTƏLİF METODLARI**

Məryam Çingiz qızı Mirzəyeva
SABAH qrupları, Azərbaycan Dövlət
Pedaqoji Universitetinin magistrantı
ORCID: 0009-0000-6529-3981
E-mail: meriammirzeli2@gmail.com

Açar sözlər: Məktəbəqədər təhsil, qruplar, inkişaf, idarəetmə, sosial bacarıqlar, emosional sağlamlıq.

Ключевые слова: дошкольное образование, группы, развитие, управление, социальные навыки, эмоциональное здоровье.

Key words: preschool education, groups, development, management, social skills, emotional health.

Məktəbəqədər təhsil, uşaqların ilkin sosial, emosional, intellektual və motor bacarıqlarını inkişaf etdirdiyi əsas bir mərhələdir. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində institusional nəzarətin və təlimin səmərəliliyini artırmaq üçün bir çox metodlardan istifadə edilir. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində elmi cəhətdən yaxşı işlənmiş korporativ nəzarət sistemi uşaqların tam inkişafını təmin etmək üçün əsas hesab edilir. Bu metodlar uşaqların sosial bacarıqlarını, xarakterik və yaş xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq təşkilati, zehni və təlimat strategiyalarını özündə birləşdirir.

Uşaqların fiziki, intellektual, emosional və sosial inkişafı nəzarətin əsas məqsədidir. Bunu həyata keçirmək üçün valideynlər və müəllimlər əməkdaşlıq edir və uşaqların birgə əməkdaşlığını təşviq edən balanslaşdırılmış idarəetmə metodlarından istifadə edilir. Bu müddət ərzində tətbiq edilən idarəetmə metodları təhsil prosedurlarının düzgün həyata keçirilməsinə və gələcəkdə uşaqların inkişafına müsbət təsir göstərir. Həmçinin, bu metodlar müəllimlərin uşaqlarla necə münasibət qurmasına, onların davranışlarına və necə öyrənmələrinə təsir göstərir.

Metodların təsnifatı: İdarəetmə metodlarını təsnif etmək üçün müxtəlif üsullardan istifadə olunur. Həm nəzəri, həm də praktik olaraq bu üsullar məktəbəqədər təhsilin effektivliyinin artırılmasına kömək edir. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində istifadə olunan əsas metodların təsnifatı aşağıda verilmişdir.

Təşviq metodu - şagirdləri yaxşı davranmağa və motivasiyalarını artırmağa təşviq etmək üçün mükafatlardan istifadə edən bir üsuldür. Uşaqların davranışını yaxşılaşdırmaq və müsbət davranış göstərməyə həvəsləndirmə texnikasını yerinə yetirir. Məsələn, yaxşı davranış sərgiləyən uşaqlar müəllim tərəfindən tərif və ya kiçik hədiyyələr ala bilərlər. Müəllim və tələbələr arasında dinamik əlaqə tədris texnikasının təmin etmək bu metodun əsas məqsədidir.

Modelləşdirmə metodu - uşaqların sosial davranışlarına təsir etmək və inkişaf etdirmək üçün mühüm bir üsuldür. Bu metoddan istifadə edən müəllimlər və digər pedaqoqlar əxlaq və davranış baxımından şagirdlərə yaxşı nümunə olmalıdırlar. Uşaqlar böyüklərin hərəkətlərinə şahid olduqdan sonra onları təqlid edirlər.

Metodlar müəyyənləşərkən hər bir uşağın fərdi xüsusiyyətlərini, tələblərini və emosional vəziyyətlərini nəzərə alınmalıdır. Bu metodlar uşaqların məntiqi təfəkkürünü və problem həll etmə qabiliyyətlərini inkişaf etdirməyə kömək edir. Uşağın gələcək firavanlığı və rifahı bu metodlardan istifadə etməklə möhkəm şəkildə qurulur. Bu öyrənmə mühitinin təməl daşı kimi xidmət edən digər metodlar bunlardır:

1. Əməkdaşlıq metodu: Əməkdaşlığın əsas məqsədi bütün şagirdlər və təlim prosesində iştirak edənlər arasında əlaqələri yaxşılaşdırmaqdır. Əməkdaşlıq bu vəziyyətdə müəllimlər, valideynlər və uşaqlar arasında ünsiyyəti təşviq edən bir metoddur. Bu metod təhsil prosesində iştirak edən bütün tərəflərin fəal iştirakına zəmanət verir. Uşaqlar fikirlərini bölüşür, söhbətlərdə iştirak edir və sosial bacarıqlarını inkişaf etdirir. Uşaqlar bu cür söhbətlər vasitəsilə dinləmək, rəğbət bəsləmək və fikirlərini bölüşmək qabiliyyətinə malik olurlar. Qrupdaxili fikir mübadilələrində fəal iştirak edir, öz fikirlərini dəqiqləşdirirlər və empatiya, dinləmə və alternativ düşüncə qabiliyyətlərini inkişaf etdirirlər. Bununla yanaşı, araşdırmalara görə, uşaqların akademik performansını valideynlərin fəal iştirakı ilə müsbət təsir göstərir.

2. Oyun əsaslı metod: Bu yanaşmanın məqsədi uşaqları oyun vasitəsilə öyrətməkdir ki, bu da öyrənməni daha əyləncəli və maraqlı proses edir. Bu metodun bir çox faydaları vardır. Məsələn: Uşaqların həvəslənməsi: Oyun oynamaq uşaqların emosional inkişafına kömək edir və onların öyrənməyə həvəsini artırır. Oyun vasitəsilə uşaqlar yeni şeylər öyrənir və avtonom düşüncə qabiliyyətini inkişaf etdirirlər. Oyunlar insanların yaradıcı, analitik və qərar qəbul etmə qabiliyyətlərini də inkişaf etdirməyə kömək edir.

3. Fərdi metod - Hər bir uşağın özünəməxsus tələblərini və inkişaf mərhələsini nəzərə alaraq idarəetməyə zəmanət verən metoddur. Bu metodda uşaqların fərdiliyi və müxtəlifliyi qiymətləndirilir və qəbul edilir. Fərdi metod uşaqlara özləri haqqında daha yaxşı hiss etməyə kömək edir və onların özünə hörmətini artırır. Bəzi çatışmazlıqlar vardır hansı ki, uşaqların ehtiyaclarının qeyri-bərabər olması nəticəsində yaranan münaqişələr pedaqoqlar üçün çətinliklər yarada bilər. Bundan əlavə, fərdi yanaşma uşaqlar arasında tez-tez münaqişələrə səbəb ola bilər ki, bu da onları qrup daxilində işləmələrinə mane ola bilər.

4. Problem həlli metodu - Bu metodun əsas məqsədi uşaqlara real həyatda qarşılaşacaqları problemlər haqqında danışaraq problemlərin həllini öyrənməyə kömək etməkdir. Bu üsulla tənqidi təfəkkür və aktiv iştirak təşviq edilir. Bu metodla uşaqların analitik təfəkkürü təşviq edilir. Onların Uşaqların praktiki həyat bacarıqları real dünya problemlərini həll etməklə təkmilləşdirilir. Problem həll etmə və qərar vermə bacarıqları müzakirələr vasitəsilə gücləndirilir.

Metodların tətbiqi - Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində idarəetmə metodlarından istifadə edərkən şagirdlərin müxtəlif inkişaf mərhələlərini nəzərə almaq vacibdir. İdarəetmə metodları hər bir uşağın özünəməxsus xüsusiyyətlərinə əsaslanaraq seçilməli və tətbiq edilməlidir. Müəllimlər idarəetmə üsullarından istifadə edərkən hər bir uşağın tələblərini nəzərə almalıdır.

Metodların səmərəliliyi - Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində istifadə olunan metodların səmərəliliyi uşaqların inkişafı və təhsil prosesinin uğuruna birbaşa təsir göstərir. Müsbət idarəetmə üsulları uşaqlara özlərinə daha əmin olmağa, sosial bacarıqlarını təkmilləşdirməyə və müvafiq davranış normalarını öyrənməyə kömək edir.

Nəticə etibarilə, məktəbəqədər təhsil müəssisələrində qrupların təsirli idarə edilməsi uşaqların təhsili və təlimi, həmçinin onların sosial bacarıqlarının, psixi sağlamlığının və şəxsi inkişafının artırılması üçün vacibdir. Buna görə də, məktəbəqədər təhsil müəssisələrində qrupların idarə edilməsi təhsil prosesinin ən vacib elementlərindən biridir.

Problemin aktuallığı. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində qrupların idarə edilməsi, metodlardan istifadə, uşaqların inkişafına təsir edən əsas amillərdən biridir. Bu, məktəbəqədər təhsilin əhəmiyyətinin artması və valideynlərin gözləntilərinin dəyişməsi ilə əlaqədar aktuallaşır.

Problemin elmi yeniliyi. Son dövrlərdə məktəbəqədər təhsil sahəsində yeni idarəetmə metodlarının tətbiqi, uşaqların emosional və sosial inkişafını daha yaxşı dəstəkləməyə yönəlib. Məsələn, müasir yanaşmalar arasında əməkdaşlıq, oyun əsasında öyrənmə və fərdi yanaşma metodları xüsusi yer tutur.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Bu idarəetmə metodları, müəllimlər tərəfindən dərhal tətbiq edilə biləcək praktik strategiyalar təklif edir. Uşaqların inkişafına və sosial bacarıqlarına müsbət təsir etmək üçün aydın vərdişlərin yaradılması və valideynlərin təhsildə iştirakı önəmlidir.

Ədəbiyyat

1. Məmmədov, A. Məktəbəqədər təhsilin idarəedilməsi. Bakı: Təhsil Nazirliyi. 2018.
2. Quliyeva, S. Məktəbəqədər təhsil metodları. Bakı: Nurlar. 2017.
3. Забрамная, С.Д. Методика дошкольного образования: принципы и подходы. Москва: Педагогика. 2020.
4. Wood, E., & Attfield, J. Play, Learning and the Early Childhood Curriculum. London: SAGE Publications. 2013.
5. Давыдова, Е. Игра как метод обучения в дошкольном образовании. Санкт-Петербург: Речь. 2019.
6. Həsənova, N. Uşaq Psixologiyası. Bakı: Elm və Təhsil. 2021.
7. Tomlinson, C. A. How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms. Alexandria, VA: ASCD. 2014.
8. Khalilova, M. Məktəbəqədər yaşda uşaqların sosial bacarıqları. Bakı: Elm və Təhsil. 2018.
9. UNESCO. Məktəbəqədər təhsil və sosial bacarıqların inkişafı üzrə hesabat. 2010.
10. <https://www.edutopia.org/article/proactive-classroom-management-preschool>
11. <https://www.childcareed.com>
12. <https://www.childcarequarterly.com>

М.Ч. Мирзаева**Методы управления группами в учреждениях дошкольного образования
Резюме**

В дошкольных учреждениях управление группой играет ключевую роль в интеллектуальном, социальном и эмоциональном развитии детей. Использование различных техник позволяет адаптировать подходы в зависимости от уникальных потребностей детей. Учителям следует выбирать методы в зависимости от особенностей своих групп, так как у каждого метода есть свои плюсы и минусы. Участие родителей и профессиональное развитие учителей напрямую связано с эффективностью методов управления. Целью является удовлетворение потребностей детей и помощь им в достижении их полного потенциала. Педагоги должны применять подход, ориентированный на ребенка, для создания соответствующей атмосферы. Обсуждение проблем также оказывает положительное влияние. В результате развитие детей в дошкольных учреждениях становится более успешным.

M.Ch. Mirzayev**Various methods of group management in preschool education institutions
Summary**

In preschool settings, group management is critical to children's intellectual, social, and emotional growth. The utilization of diverse techniques enables customization to meet the unique requirements of kids. Teachers should choose their methods based on the peculiarities of their groups because each has pros and cons. Parent participation and teacher professional development are directly related to how well management techniques work. The objective is to fulfill children's needs and help them reach their full potential. A child-centered approach should be used by educators to establish an atmosphere. Talking about issues also has a positive effect. As a result, children's development in preschool settings is more successful.

Redaksiyaya daxil olub: 02.12.2024